

Spoštovani gospe in gospodje,
Spoštovani visoki gostje,

Svet Inštituta dr. Jožeta Pučnika (IJP) je leta 2016 sprejel odločitev, da se vsako leto ob Pučnikovem simpoziju podeli Pučnikova plaketa za prispevek k razvoju demokracije. Želeli smo dati priznanje tistim ljudem, ki so s svojim političnim ali strokovnim delovanjem prispevali k razvoju demokracije v Sloveniji. Glede na to, da je bil dr. Jože Pučnik pravi oče slovenske pomladi, smo sklenil, da po njem poimenujemo to prestižno in edinstveno nagrado. Na javni razpis se lahko prijavijo posamezniki in organizacije iz Slovenije, pa tudi iz zamejstva in sveta.

Lansko nagrajenec je bil zamejski Slovenec, gospod dr. Drago Štoka, danes pa torej podeljujemo drugo Pučnikovo plaketo za razvoj demokracije.

Na podlagi sklepa odbora, ki sprejema odločitve o dodeljevanju te nagrade, letošnjo Pučnikovo plaketo za prispevek k razvoju demokracije prejme

posthumno dr. Ljubo Sirc.

Pred nekaj tedni smo pospremili k zadnjemu počitku dr. Ljuba Sirca, ki mu je bila svoboda najvišja vrednota, velikega slovenskega domoljuba in demokrata, političnega disidenta, vrhunskega znanstvenika, pravnika in ekonomista, visokega nagrajenca britanske kraljice, častnega občana mestne občine Kranj, moža, očeta in dobrega prijatelja.

Življenje dr. Sircu ni prizanašalo, saj je živel v času in prostoru, ki ni dovoljeval svobode. Totalitarizem je neizprosno do vseh, ki se ne uklonijo pritiskom, usmerjenim proti človekovemu dostojanstvu. Kot pokončen človek je Ljubo Sirc ostal zvest resnici, se zanjo boril in jo branil. S tem je tvegalo izgubiti največ, kar človek ima, to je življenje. Na povojnem montiranem političnem sodnem procesu – t.i. Nagodetovem procesu, je bil Ljubo Sirc obsojen na smrt.

Dr. Ljubo Sirc, poleg dr. Jožeta Pučnika eden najbolj znanih političnih disidentov, je bil rojen leta 1920 v Kranju. Po maturi se je vpisal na Pravno fakulteto v Ljubljani. V študentskih letih je predsedoval kranjskemu Akademskemu študentskemu društvu in se priključil skupini levičarskih intelektualcev. Preko njih je navezal stike s Črtomirjem Nagodetom. Že v času študija se je povezal s skupino Stara pravda.

Ljubov oče Franjo Sirc je bil lastnik tekstilne tovarne v Kranju, ki so jo Nemci po okupaciji zasegli in jo spremenili v tovarno letalskih delov. Tovarna je bila leta 1945 požgana. Družina Sirc, ki so ji zasegli tudi drugo premoženje, je pred preganjanjem pobegnila v Ljubljano, ki so jo okupirali Italijani.

Ljubo se je že v času študija povezal s skupino Stara pravda, ki se je po okupaciji priključila Osvobodilni fronti (OF). Ko je Stara pravda protestirala proti prepovedi OF, da bi se odpor organiziral mimo nje, je bila iz OF izključena. Ljubu je uspelo pred kapitulacijo Italije leta 1943 pobegniti v Švico, od koder je želel poročati o dogajanju v Sloveniji in resničnih namelih komunistov, a odmeva na njegove informacije ni bilo.

Ko je Churchill pristal na sodelovanje jugoslovanskih partizanov in vlade v Londonu, se je Ljubo priključil Peti prekomorski brigadi, s katero se je tudi vrnil v Jugoslavijo. Leta 1945 je v Ljubljani diplomiral iz mednarodnega prava. Po vojni se je kot prevajalec in tolmač zaposlil na tiskovnem uradu republiške vlade, vendar je že kmalu zašel v nemilost pri tedanjih komunističnih oblasteh, saj je skupaj s Črtomirjem Nagodetom in drugimi somišljeniki razmišljal o organizaciji nekomunistične opozicije. Povod za aretacijo so bili njegovi stiki z bivšimi člani londonske vlade, Britanci, Američani, Francozi in Čehi. Avgusta 1947 je bil na tako imenovanem Nagodetovem procesu kot domnevni britanski vohun obsojen na smrt skupaj s Črtomirjem Nagodetom in dr. Borisom Furlanom, pozneje je bila kazen znižana na 20 let prisilnega dela. V zaporu je preživel sedem let in pol, od tega dve leti v samici. Med 15 obsojenci na Nagodetovem procesu je bil tudi Ljubov oče Franjo Sirc, ki je dobil 10 let zapora. Po 4 letih je hudo zbolel in umrl. Žrtev montiranih političnih procesov je bil tudi stric Metod Pirc, ki je bil obsojen na 20 let zapora in izpuščen po 6 letih.

Leta 1954 je bil Ljubo sicer izpuščen iz zapora, a zanj v Jugoslaviji ni bilo ne dela in ne prihodnosti, obenem pa ga je tajna politična policija Udba (v podobi Mitje Ribičiča – Cirila) silila k sodelovanju. Zato je že leta 1955 preko Italije zbežal v Veliko Britanijo. Tam se je zanj začelo drugo življenje.

Nastanil se je v Londonu, kjer je delal pri BBC Monitoring Service. Leta 1960 je na univerzi v Fribourgu v Švici doktoriral iz ekonomije. Deloval je kot univerzitetni profesor. V Veliki Britaniji si je ustvaril tudi družino. Ekonomijo je poučeval na Univerzi v Vzhodnem Pakistanu, od leta 1962 pa na Univerzi St.

Andrews in od leta 1965 do upokojitve leta 1983 na univerzi v Glasgowu. Predaval je tudi v Italiji, Franciji, Nemčiji in na Univerzi Stanford v ZDA. Je avtor številnih knjig o mednarodni ekonomiji,

Izjemno pomemben je njegov prispevek h kritiki komunizma. S pomočjo svoje stroke - ekonomije – je kot eden redkih intelektualcev svetovnega profita napovedal propad komunističnega sistema. Ljubu Sircu je bilo popolnoma jasno, da se ekonomska računica v komunizmu ne izide, zato so za funkcioniranje sistema nujna tuja posojila in če teh ni več, sledi propad.

Pučnik in Sirc sta bila najbolj znana disidenta komunističnega režima v Sloveniji oziroma v Jugoslaviji. Sirc je bil žrtev montiranega procesa takoj po 2. svetovni vojni, v času prevzemanja totalitarne oblasti, Pučnikova zgodba se je zgodila z desetletnim zamikom. Njuna usoda je v marsičem povezana: oba sta bila svobodomiselnata, kritična do obstoječih razmer, ki jih je vzpostavljala komunistična oblast, oba sta se ji upirala in oba sta se bila pripravljena angažirati pri premagovanju ostankov totalitarnega režima konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja.

Leta 1983 je Ljubo ustanovil in nato dolga leta vodil londonski inštitut za preučevanje komunističnih gospodarstev (CRCE ali Centre for Research into Communist Economies; od leta 1996 Centre for Research into Post-communist Economies). Živel je v Glasgowu in se po slovenski osamosvojitvi redno vračal domov. Leta 1992 je bil tudi kandidat za predsednika republike.

Za zasluge pri širjenju demokratičnih idej v Vzhodni Evropi mu je angleška kraljica leta 2001 osebno podelila visoko britansko odlikovanje CBE.

Leta 2003 je postal častni meščan Kranja. Od petdesetih let prejšnjega stoletja je bil član Liberalne internacionale, svetovnega združenja liberalnih strank in Mont Pellerin Society. Dr. Ljubo Sirc je bil v samostojni Sloveniji sodno rehabilitiran, t.i. Nagodetov proces pa ostaja v zgodovinskem spominu kot eden večjih madežev povojnega sodnega sistema.

Zadnja leta so mu grenila neuspešna prizadevanja za vrnitev družinskega premoženja, ki je bilo zaplenjeno ob nemški zasedbi Kranja leta 1941. Kot hlapec Jernej je dolga leta iskal pravico na slovenskih sodiščih in tudi na Evropskem

sodišču za človekove pravice. Ljubo Sirc je tako doživljal ponižanje za ponižanjem od vernih potomcev tistih, ki so ga obsodili na smrt in uničili družino Sirc.

Pa vendar je Ljubo kljub nasilju totalitarnih režimov, ki jih je izkusil, ostal neomajni optimist, sijajni intelektualec, ki se je vsako leto vračal v domovino in organiziral seminarje z vrhunsko mednarodno udeležbo. Kljub razočaranju nad kvazi-liberalci, ki so ga izrabili v predsedniški tekmi leta 1992, je Ljubo ohranil živo zanimanje za slovensko politično prizorišče in svoje vrednote poistovetil z vrednotami Slovenske demokratske stranke, kamor je vstopil leta 2010.

Njegova neomajna drža nas bo tudi v prihodnje opogumljala pri našem delu, za kar smo mu iskreno hvaležni.

Dr. Andreja Valič Zver
Predsednica sveta Inštituta dr. Jožeta Pučnika